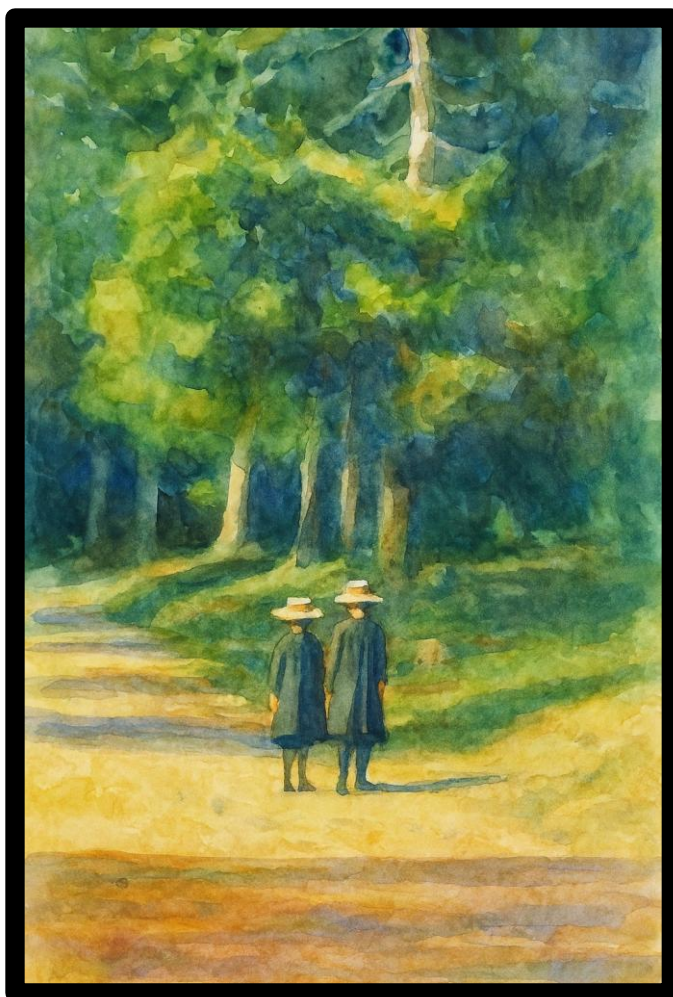

Gammelbobygdens Inventeringsprojekt
Porträtt av fotografen från Granhult

Frithiof Mörk

GAMMELBO BYALAG

Gammelbobygdens Inventeringsprojekt
Sammanställt 2026 av Lotta Lagerman

Frithiof MÖRK,

skuggan av en fotograf från Granhult i Gammelbo

Nu ska jag berätta för er om jakten på **Mörk!**

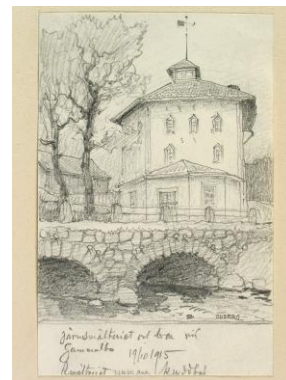
Då man hittar äldre vykort på hus som finns avfotograferade i bygden, så bär de ofta Frithiof Mörks namn. Tack vare hans kärlek till fotograferandet så kan vi idag se en del av hur det såg ut här i Gammelbo kring sekelskiftet 1900

Det hela började med att jag hittade ett fotografi på Kulturcentrum i Ramsberg. Det föreställde sågverksarbetare. Men det stod inte var kortet var taget, bara Gammelbo och fyra frågetecken.

Själv minns jag "sågen" nere vid dammen, innan den revs. Huset liknade det minnet. När jag tittade närmare på den vita byggnaden bakom huset, så anade jag att det var den gamla byggnaden "Kvarnen".

30. Gammelbo????

Närvarande skissat på 4:a vård
Gammelbo 19/10 1915
Redigerat av Frithiof Mörk

Det huset hade jag nämligen sett på fotografier och som blyertsteckning av Ferdinand Boberg. Han skrev så här om bilden
"Järnsmälteri och bron vid Gammelbo 19/10 1915.

Idag är det huset brädfodrat, men några av de många små spetstoppiga fönstren finns kvar på nedervåningen.

Dessa foton från Kvarnen och affären fann jag via nätet på Kulturhistoriskt arkiv Lindsberg. Fotografiet från det brädfodrade kvarnhuset tros vara 1930-tal

VEM VAR FRITHIOF MÖRK?

John Valdemar Frithiof föddes på Granhult, Ramsberg 1880 9/11

Han dog 1933 22/6 i Borås.

Föräldrarna var:

Johan Axel Fritjof Mörk f 1842 5/6
och kom från Lerbäck.

Han var förvaltare på Granhults bruk.

Selma Erika Setterquist f. 1844 2/11
född i Hallsberg

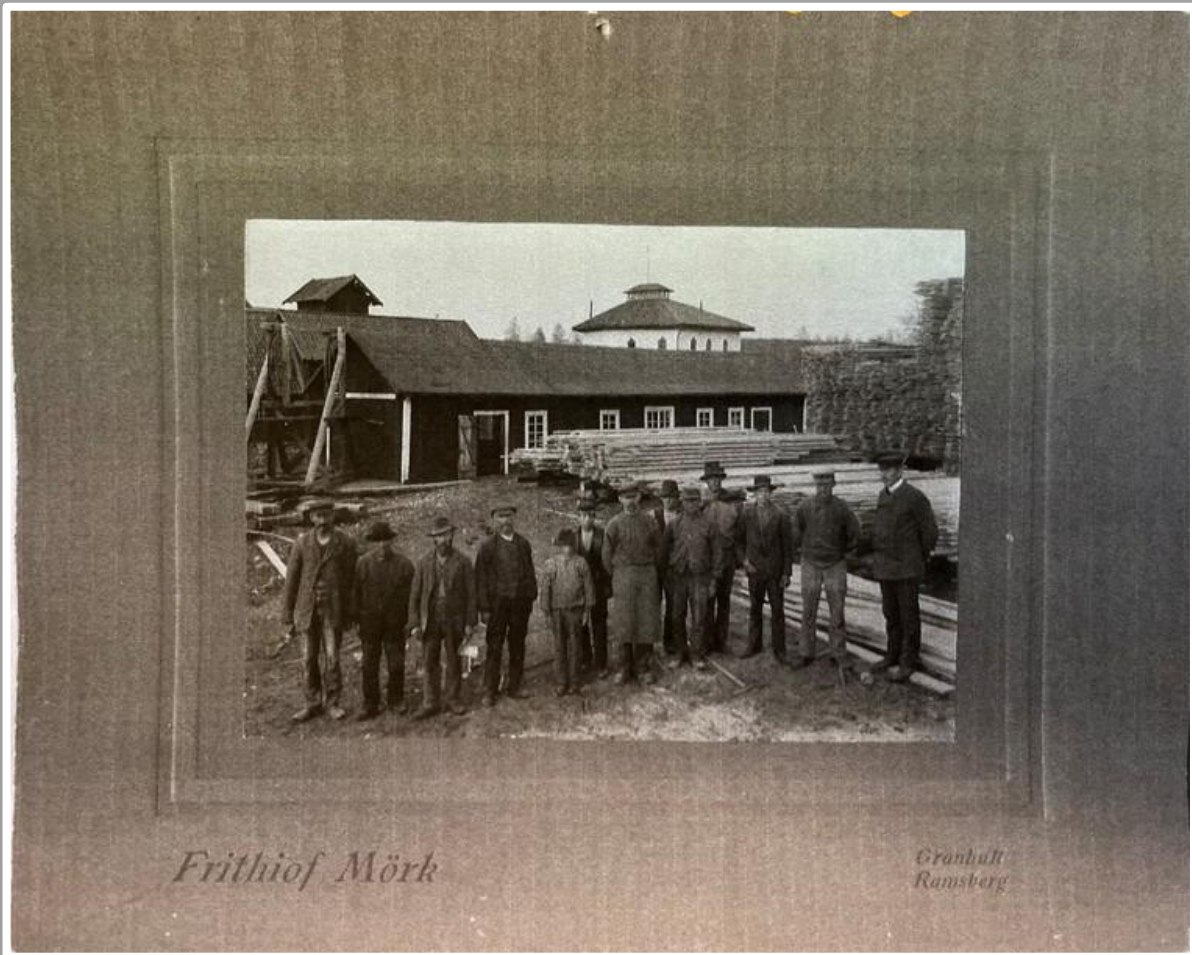
d.1913 15/2 i Gammelbo

GRANHULT 1905

I kyrkoböckerna kan man läsa att Mörk hade
tjenare – det var Stalldrängen Axel Svanholm med
familj

	främmande), lyten (svagsinta, blinda, dörrstämman).	dag.	Stad).
	Mörks hustru		
	Stalldr.		
1.	Axel Svanholm	1857/19	Ramsberg
2.	Ka. Anna Lovisa Karlsson	1857/18	R.
3.	L. Karl Edvard	1877/10	R.
4.	Dott. Anna Ottilia	1873/14	R.
5.			

Andra gången jag besökte Kulturcentrum hittade jag originalfotot av sågverksarbetarna. Där står det också Granhult, Ramsberg. Jag fascinerades över den enorma skärpan som bilden har. Fotografen kunde konsten att få 13 gubbar att stå helt blickstill samtidigt. De flesta har slitna kläder, hattar och kepsar. Bara förmannen längst till höger har vit skjorta på sig och skepparhatt. Virkeshögen som syns i bilden är väldigt hög.

Sågverksarbete

Virkesortering kallades för klampning och de som utförde jobbet var klampare. På axeln hade klamparen en kudde som han kunde balansera bräderna på när han sorterade virket på brädgården. Sedan var det stabbläggarens uppgift att stapla virket, upp på högen som kunde bli omkring 6 m hög- stabben. Stabbläggarna hade det hårdaste och mest riskfyllda arbetet och hörde till brädgårdsadeln. Därför rankades de som högavlönade inom sågverksindustrin.

En av männen på bilden har en kudde i skinn på axeln.

Han var alltså "klampare"

Min sökning på sågverksarbete föranledde mig att läsa de 8 böckerna om "Sågverksungen Bricken" av Vibeke Olsson.

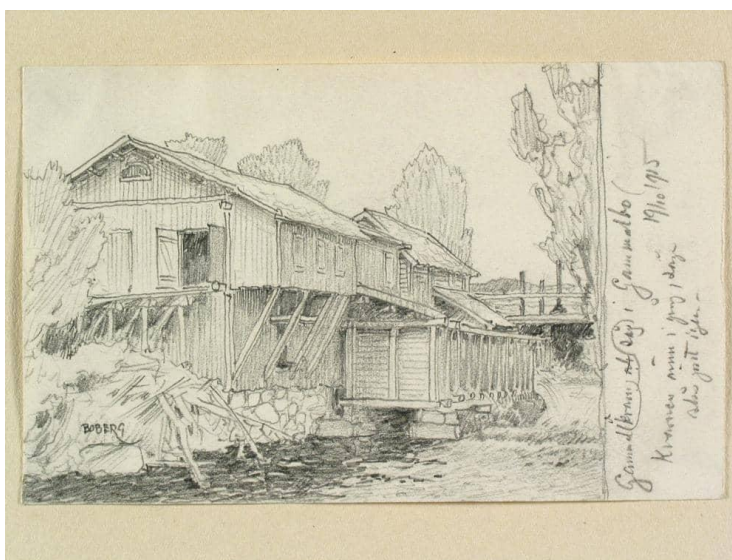
Det gav spännande insikter om hur de kan ha haft det.

VILKA VAR MÄNNEN PÅ FOTOGRAFIET ?

Då jag sökte i kyrkböckerna på sågverksarbetare, klampare, stabbläggare så fann jag några stycken runt sekelskiftet 1900.

I Bråten bor 1905 SÅGFÖRMAN
Emil Wilhelm Johansson f.1871

År 1915 bor Karl Axel Johansson f.
1867 Ramsjöäng SÅGFÖRMAN
som byter till SÅGAR BETARE Men
han flyttar 1917
Sågen kanske lades ned vid denna tid.

Ferdinand Boberg
tecknade
en bild av sågen vid ån.
Han skrev på bilden:
*Gammal såg i Gammelbo.
Kvarnen ännu igång,
sågen slår just igen.
19/10 1915*

FOTOGRAFEN FRITHIOF

Frithiof fotograferar och framkallar sina bilder i Granhult. Han har en ateljé i huset. I en av kyrkböckerna finns det en notering om att han är frikallad från värnplikten 1902. Anledningen finner jag sedan i en av hans dödsorsaker, han var diabetiker. Insulinet kom först 1921 och före det var ”sockersjuka” en mycket svårbalanserad sjukdom med hög dödlighet.

Många av de vykort jag sett är från 1905.

Han flyttar hemifrån för att studera till fotograf runt sekelskiftet

Om jag kan tyda texten rätt så ser det ut som att han går på Chalmers i Göteborg.

Jag undrar hur det kommer sig att man har råd med både kamerautrustning och att studier vid denna tidpunkt. Naturligtvis finns förklaringen i att han är enda barnet, och att hans föräldrar är välbärgade. På ett ställe i kyrkböckerna står det att han är tredje barnet till paret Mörk. Men hans två systrar dör mycket tidigt så han förblir deras enda barn. En flicka var dödfödd och en dog vid två års ålder.

Fadern Fritiof är först bokhållare under bruksägaren Heijkenskjöld 1873 sedan Inspektor någon gång mellan 1873 och 1878

1879 – 1886 står Fritiof d.ä. som Bruksförvaltare på Granhult

Modern Selma är född Setterquist i Hallsberg.

Hon är dotter till Orgelbyggaren och fabriksdirektören Erik Adolf Setterquist.

Företaget Setterquist & son har byggt många orglar till kyrkor i Sverige.

På baksidan av detta fotografi står det:

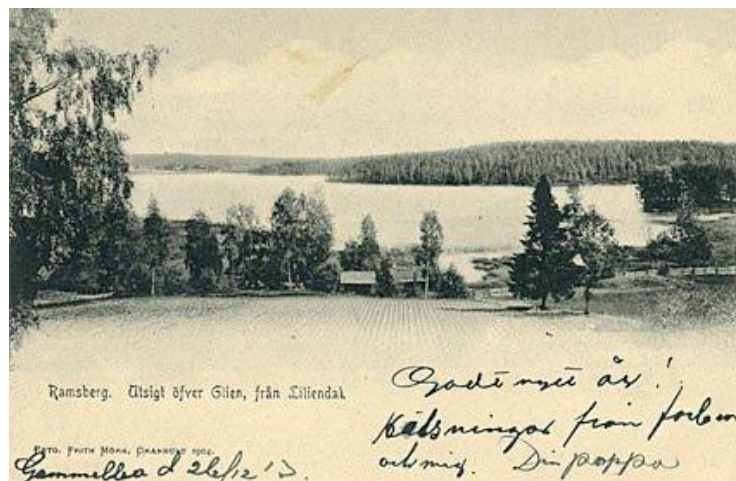
Lille Frithiofs pappa.

Bruksförvaltare Fritiof Mörk, Ramsberg. Något årtal eller vem som fotograferat syns inte.

Något porträtt av modern Selma har jag inte funnit.

Fotografen Frithiof själv verkar helt omöjlig att få syn på framför kameran.

Vykort från bygden som Mörk har fotograferat

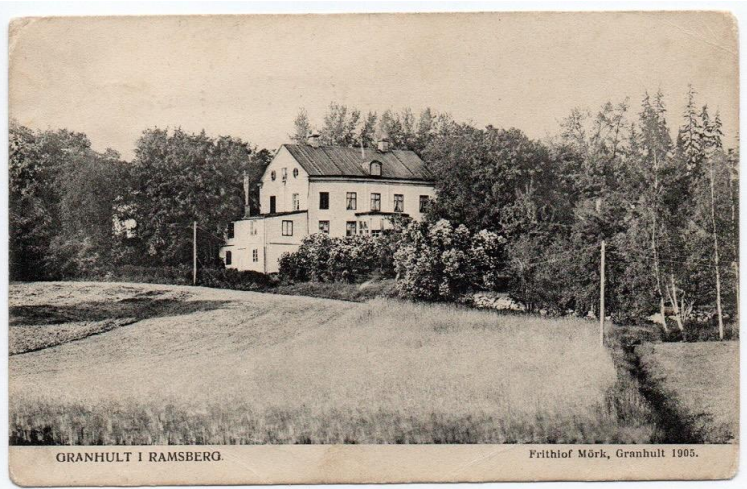

Granhult i Ramsberg.

FRITHIOF MÖRK, GRANHULT 1905.

*nyfångningar hem! Skott out.
Göteborg d. 11 april 1905. Frithiof*

GRANHULT I RAMSBERG.

Frithiof Mörk, Granhult 1905.

GRANHULT I RAMSBERG.

Frithiof Mörk, Granhult 1905.

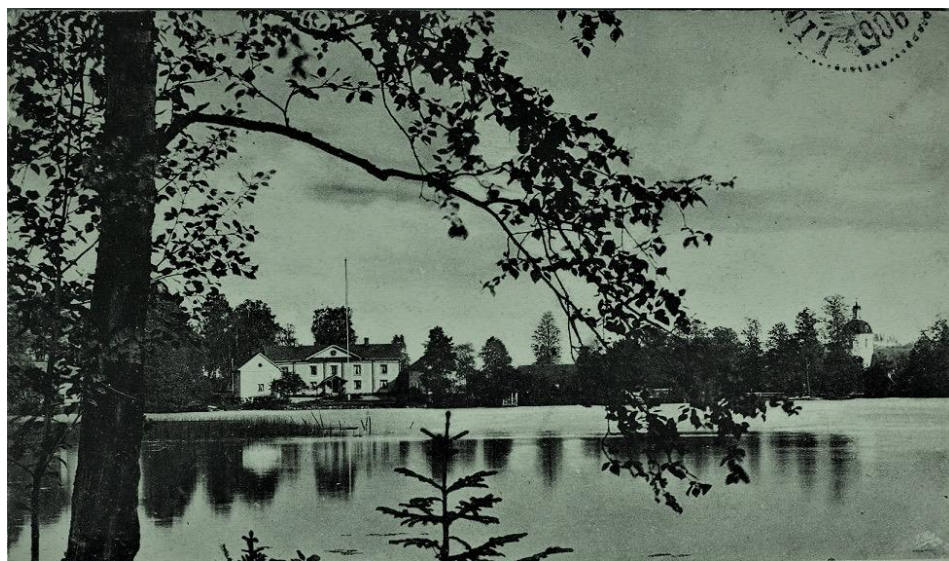
GAMMELBO I RAMSBERG. *Har ännu ej sett till några andra* Frithiof Mörk, Granhult 1905.

GRIMSÖ I RAMSBERG.

Frithiof Mörk, Granhult 1905.

Fler av dessa vykort har jag fått "låna" av Anders Bergman Ramsberg.

VRETHAMMAR MED RAMSBERGS KYRKA.

Frithiof Mörk, Granhult 1905.

På ett vykort kan man läsa hälsningen på framsidan:

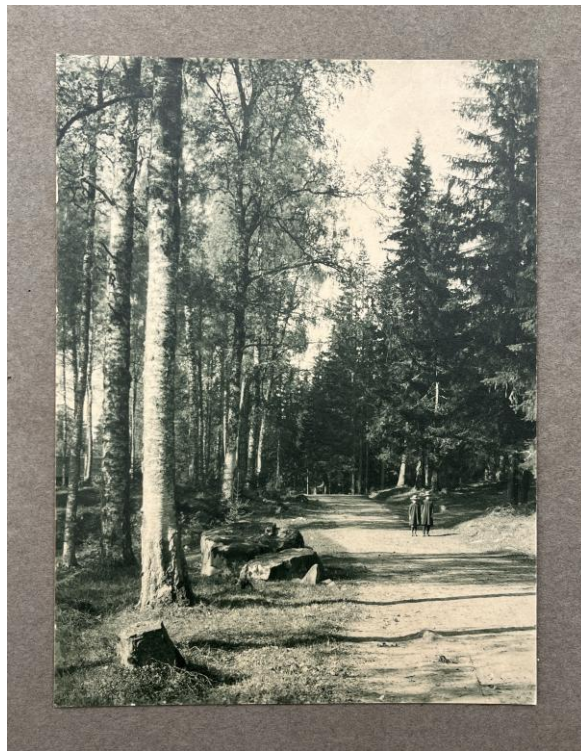
Hjärtliga lyckönskningar på Anna-dagen tillönskas av D. O-n. Hoppas att Ann-Marie låter höra av sig någon gång. Tala om för Signe att här bor Pastor Norling som ville hon skulle gå och spela på piano när han trampa på hennes klädning. Helsningar till Signe.

Gruppbild från Lilla Nyckelbäcken

Källa: Lindesbergs kulturhistoriska arkiv/fotograf Elna Berggren

Detta fotografi är inte från Frithiofs bilder men jag tror att flickorna i hatt syns på en annat fotografi taget av honom.

Två små flickor i hattar, fotograferade av Frithiof Mörk på en väg någonstans i Gammelbo i början av seklet. Originalen finns på Kulturcentrum i Ramsberg

Gammelbo – Borås

Frithiof driver sin foto-ateljé i Granhult fram till 1911. Han är 31 år gammal när han lämnar Gammelbo för att starta upp en fotoateljé i Borås.

I media om Borås hittar jag väldigt många fotografier av staden, tagna av just Frithiof. Man slås av den fantastiska skärpan hans bilder har och att han skildrar ett vardagsliv med oerhört fin stämning.

En bok om hans liv i Borås är skriven av Lennart Wiel-Hagström "Med blick för Borås". Jag fjärr-lånar den på biblioteket och hoppas på att få hitta en bild av honom själv. Många vackra bilder av staden Borås finns i den men inte en enda av honom själv. Han har först ateljé på Södra Kyrkogatan och efter 1930 på stora Brogatan 7. Där är han även mantalsskriven när han dör.

Han äger en ateljékamera och sex andra kameror varav tre resekameror. Glasplåtar är det som gäller och därför har kvaliteten i bilderna bibehållits.

Via tidningsnotiser ser man att han saluför objektiva via sin firma. Han gav ut en folder på 4 sidor "Råd och anvisningar vid förstoring av fotografiska bilder" utgiven 1916 – då är han 36 år gammal. Han är dessutom den första i staden att erbjuda färgbilder.

Varför kan jag inte hitta en enda bild av honom själv.

Inte heller av hans fästmö. Om henne kan jag läsa i boken. Hon hette Gerda Ljungberg och hade egen damfrisering på Österlånggatan 31 i Borås.

Min syster Maria Lagerman skrev en hel del om Gammelbobygden innan hon avled 2020. Hon har ett fotografi på sin hemsida som hon fått genom Åke Brolin, tagen av Frithiof Mörk. Det är en bild av Harry Eklöv, som arrenderade Lilla Nyckelbäcken. Harry sitter på sin hästkärra bakom hästen Percy, det är vid Sandån ca 1930 då man byggde bron över ån, nära infarten till Långa Sand.

Hur vet jag att det är Frithiof Mörk som tagit bilden?
Han hade ju redan flyttat till Borås vid den här tidpunkten!

**Jo, Frithiof syns som en skugga i fotot!
Skuggan av en fotograf.**

När jag undersöker och efterforskar personer så snubblar man ibland över lite udda information. Det är en Boråsare som kommenterat i Facebook gruppen "Gamla Borås" att Frithiof Mörks bilder kan kännas igen på grund av att man ser hans skugga i bilderna.

Här fotograferar Frithiof, Halmstad-Nässjö järnväg och blir troligen förevigad av sin assistent eller så är det assistenten som blir fotograferad, helt säker kan man inte vara. Det är ändå helfigur och hatt, inte bara en skugga. Mer än så här får vi inte se av den skickliga fotografen

En av Frithiofs många Boråsbilder

Södra torget 1912, en solig dag med ett underbart myller av människor.
Alf Engström från Borås har kolorerat fotot.

När Frithiof Mörk dör, 1933 är han varken gift eller har barn. Dödsorsak är Skrumplever, kronisk hjärtmuskelinflammation, diabetes och lunginflammation Han dog utfattig och efterlämnar skulder på 1150 kr vilket motsvara 42.000 kr i dagens penningvärde. Trots ett arv 1924 efter föräldrarna som motsvarar en halv miljon idag, så hade han inget kvar. Han var en mycket skicklig fotograf som skänkte eftervärlden en skatt- många vackert fångade ögonblicksbilder från förr.

